

Kalojen käyttörajoitukset

1821/11.00.00/2024

Ympäristöterveydenhuollon jaosto 14.05.2024 § 12

Lisätiedot	Hanketyöryhmän jäsenet Eeva Rautiainen puh. 013 330 8231, Pirjo Kosonen puh. 013 330 8216
Päätösehdotus	<p>Ympäristöterveydenhuollon johtaja Valkama Jaana:</p> <p>Ympäristöterveydenhuollon jaosto päättää</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kumota Joensuun kaupungin ympäristöterveydenhuollon jaoston aikaisemmat päätökset 19.3.2014 § 6 ja 16.9.2015 § 11 koskien kalojen käyttörajoituksia ja -suosituksia.2. Asettaa kalojen käyttörajoitukset ja -suositukset liitteen 1 mukaisesti. Käyttörajoitusten alaisia kaloja ei tule saattaa markkinoille, ellei erikseen pystytä osoittamaan, että elohopeapitoisuus ei ylitä säädettyjä raja-arvoja. Näiden kalojen käyttöä suositellaan vältettäväksi myös yksityistalouksissa korkeista elohopeapitoisuuksista johtuen.3. Olla asettamatta käyttörajoituksia Lieksan, Nurmeksen, Juuan, Rääkkylän ja Liperin alueelle.4. Päättää, että kalojen elohopeapitoisuuksien seurantatutkimus toteutetaan seuraavan kerran 10 vuoden kuluttua.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin.
Selostus	<p>Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys tutki kalojen elohopeapitoisuuksia valvontahankkeena vuosina 2022 - 2023. Hanke oli jatkoa vuosina 2012 - 2014 tehdyille kalojen elohopeapitoisuusselvityksille. Hanke on suunniteltu yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa. Kalojen elohopeavalvontahanke kohdistettiin vesistöihin, joissa on aiemmin annettu käyttörajoituksia ja -suosituksia kalojen sisältämien elohopeapitoisuuksien vuoksi. Lisäksi kalanäytteitä tutkittiin vesistöistä, joissa on aiemmin ilmennyt korkeahkoja elohopeapitoisuuksia. Kalojen elohopeapitoisuuksia on tutkittu Pohjois-Karjalan vesistöalueen kaloista noin kymmenen vuoden välein. Säännöllisillä tutkimuksilla on pyritty varmistamaan kaikkien väestöryhmien kalan käytön turvallisuus ja saatu arvokasta tietoa kalojen elohopeapitoisuuksien muutoksista kuluttajille, kalastajille ja valvontaviranomaisille. Valvontahanke v. 2022-2023 toteutettiin ulkopuolisella rahoituksella.</p> <p>Kalanäytteet kerättiin 32 vesistöä Joensuun (Enon ja Tuupovaaran pitäjät), Nurmeksen, Lieksan kaupungeista sekä Ilomantsin, Rääkkylän,</p>

Liperin ja Juuan kunnista. Tutkittavia kalalajeja olivat ahven, hauki, made ja kuha. Kalojen elohopeamääritykset toteutti Savo-Karjan Ympäristötutkimus Oy.

Tutkimusalueen vesistöissä on velvoitetarkkailuohjelmassa Vattenfall Sähköntuotanto Oy:n Pamilon voimalaitoksen, Endomines Oy:n Rämepuron kaivoksen ja Neova Oy:n (Vapo Oy:n) Ilajansuon kalataloudelliset tarkkailualueet. ELY-keskukselta saatiin näiden tarkkailualueiden kalanäytteiden tulokset hankkeen käyttöön.

Valvontahankkeen tavoitteet täyttyivät:

- Selvitettiin eri vesistöissä elävien kalojen elohopeapitoisuuksia ja niissä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia.
- Saatiin tietoa kuluttajille, kalastajille ja valvontaviranomaisille. Tärkeänä tavoitteena oli myös lisätä kalan turvallista käyttöä.
- Ruokavirasto määrittä ns. turvallisen käytön laskentamallin avulla.
- Osallistuttiin vesienhoidon kemiallisen tilan luokitteluun keräämällä tietoa ahventen elohopeapitoisuuksista.
- Kerättiin tietoa kalavesien käytön ja hoidon suunnittelun tueksi.

Nyt toteutettu tutkimus osoitti kalojen elohopeapitoisuuksien selvitykset aiheelliseksi. Tutkimustulokset osoittivat, että kalojen käyttörajoituksia ja -suosituksia on syytä tarkistaa.

Kalojen elohopeapitoisuuden tutkimus v. 2022 - 2023

Tutkittavina kalalajeina olivat ahven, hauki, made ja kuha. Ahven näytteiden kooksi rajattiin 15–20 cm. Hauesta tutkittiin kaksi kokoluokkaa 0,5–1,5 kg ja 1,5–3,0 kg. Kuhien kokorajoituksena on 1–2 kg ja mateiden 0,5–1,5 kg. Näytteet saatiin alueen kalastajilta ja kalastuksen harrastajilta. Tutkimussuunnitelman tavoitteisiin verrattuna kaloja saatiin näytteeksi kohtalaisesti. Lisäksi ELY-keskukselta saatiin ahvennäytteiden tuloksia hyödynnettäväksi hankkeessa.

Kalojen elohopeapitoisuusraja-arvojen ylityksiä oli 18 vesistöalueella. Tulokset perustuvat oletukseen, että näytteet kuvastavat koko vesistöä. Mikäli näytteitä oli vain vähän tai vesistö alueeltaan suuri, kuvastavat näytteiden tulokset näytteenottoaluetta.

Kaikista tutkituista kalalajeista löytyi elohopeapitoisuusraja-arvojen ylityksiä. Eniten kalojen elohopeapitoisuuden ylityksiä todettiin mm. Umpijärnessä, Ilajanjärnessä ja Koitereella.

Kalojen elohopeapitoisuustutkimusraportti, liite 2

Käyttörajoitusten ja -suositusten perusteet

EU:n komission asetuksen (1881/2006) mukaan elintarvikkeena käytettävän kalan elohopeapitoisuus ei saa ylittää 0,5 milligrammaa kilossa kalan tuorepainoa kohti laskettuna (mg/kg tp). Petokaloille, kuten haulle, pitoisuusrajaksi on asetettu 1,0 mg/kg tuorepainosta.

Metyylielohopeana ilmaistuna viikkosaannin enimmäisarvo, turvakerroin, TWI-arvo ihmiselle on 4,0 µg/kg rp/viikko (mikrogrammaa ruumiin

painokiloa kohden viikossa) (EFSA 2012). Metyylielohopean TWI-arvo perustuu keskushermostovaurioiden syntyyn. Metyylielohopean TWI-arvo on elohopeana ilmaistuna 1,3 µg/kg rp/viikko (EFSA 2012).

Uudet käyttörajoitukset ja -suositukset

Uudet käyttörajoitukset ja -suositukset on esitetty liitteessä 1

Käyttörajoitukset ja -suositukset pohjautuvat nyt saatuihin ja aikaisempiin tuloksiin.